

W najnowszym numerze podejmujemy wieloaspektowy i w dużej mierze kontrowersyjny temat relacji między dzieciństwem i adolescencją a nowymi technologiami oraz mediami społecznościowymi w kontekście kultury (dla) młodych odbiorców i odbiorczyń. W 2021 roku, w artykule *Pokolenie Z – próba diagnozy* Agnieszka Całek wskazała, że tytułowa generacja to osoby urodzone już w okresie powszechnego dostępu do internetu, social mediów, telefonów komórkowych itp., a więc wychowywane w naturalnym dla nich środowisku nowoczesnych technologii. Z kolei Natalia Bednarska jako redaktorka naukowa monografii *Dziecko – media – rozwój. O konsekwencjach obecności mediów w życiu dziecka* (2020) dowodziła, że pierwszego kontaktu z mediami dziecko nieraz doświadcza nawet przed narodzinami, gdyż już w życiu płodowym. Przedstawiciele i przedstawicielki pokolenia Z można więc określić, za Kaliną Kosacką – autorką artykułu *The Narratives about Contentment in Two Generations of Digital Natives* (2020) – mianem „cyfrowych tubylców 2.0”.

Kultura pokolenia Z zyskała miano usieciowionej oraz partycypacyjnej (choć tymi terminami operował już m.in. Henry Jenkins w latach 90. XX wieku i na początku XXI stulecia). Młodzi ludzie nie są już tylko jej odbiorcami, lecz także współtwórcami. Uczestniczą w niej (włącznie z czytaniem, ale też tworzeniem utworów literackich) za pośrednictwem ekranów smartfonów, tabletów i laptopów. Jednocześnie zaś teksty kultury ukazujące XXI-wieczne dzieciństwo i dorastanie – szczególnie te adresowane do pokolenia Z, a także do najmłodszych z tzw. generacji Alfa, urodzonych już po 2010 roku – przedstawiają życie młodych bohaterów i bohaterki w stechnicyzowanym, cyfrowym świecie. Dialog rzeczywistości z odzwierciedlającymi ją i wpływającymi na nią tekstami kultury wyraźnie widać m.in. w skrajnych podejściach – i ich kulturowych obrazach – do nowoczesnych technologii: z jednej strony bezkrytycznie entuzjastycznych, z drugiej zaś – opartych na obawach i niechęci, nieraz noszących znamiona technofobii. W ostatnich latach tym kwestiom poświęcili monografie – głównie z perspektywy pedagogicznej i medioznawczej – m.in. Hussein Bougsiaa, Małgorzata Cackowska, Lucyna Kopciwicz i Tomasz Nowicki (*Smartfon i tablet w dziecięcych rękach. Być dzieckiem, nastolatkiem i rodzicem w kulturze mobilnej*, 2016), Karol Kowalczyk (*Edukacja w pikselach. Gry komputerowe w procesie kształcenia*, 2017), Kopciwicz

i Bougsiaa (*Tablety i smartfony w szkole. Uczenie się wspomagane technologiami mobilnymi*, 2020), Bożena Kaczmarczyk-Gwóźdź (*Wśród lalek, misiów i smartfonów. Od zabawek tradycyjnych do gadżetów kultury popularnej*, 2021) oraz Karol Jachymek (*Z nosem w smartfonie. Co nasze dzieci robią w internecie i czy na pewno trzeba się tym martwić?*, 2024). Podobną problematykę podjęli autorzy i autorki tekstów zgromadzonych w tomie *Sztuka dziecięca i młodzieżowa a nowe media* pod redakcją Macieja Wróblewskiego, Elżbiety Kruszyńskiej i Aleksandry Szwańczyk (2015), czterech tomach cyklu *Cyfrowy tubylec w szkole – diagnozy i otwarcia* pod redakcją Marzenny Nowickiej i Joanny Dziekońskiej (2018–2022) czy też zbiorze *Dziecko – media – rozwój. O konsekwencjach obecności mediów w życiu dziecka* pod redakcją Natalii Bednarskiej (2020). Za granicą natomiast tematyka związków między współczesnymi technologiami a dzieciństwem oraz dojrzewaniem została rozpatrzona, przykładowo, przez Emmę Bond (*Childhood, Mobile Technologies and Everyday Experiences: Changing Technologies = Changing Childhoods?*, 2014), Gülşah Sari (*Handbook of Research on Children's Consumption of Digital Media*, 2018), Kate Eichhorn (*The End of Forgetting: Growing Up with Social Media*, 2019), a także badaczy i badaczki, których studia opublikowano w tomach zbiorowych: *Digitising Early Childhood* pod redakcją Lelii Green, Donell Holloway, Kylie Stevenson i Kelly Jaunzems (2018), *International Perspectives on Digital Media and Early Literacy: The Impact of Digital Devices on Learning, Language Acquisition and Social Interaction* pod redakcją Claudii Müller-Brauers i Kathariny J. Rohlfing (2020) czy też *Social Media, Technology, and New Generations: Digital Millennial Generation and Generation Z* pod redakcją Ahmeta Ataya i Mary Z. Ashlock (2022). Również tu dominowały konteksty edukacyjne i medioznawcze, przy czym – z oczywistych względów – niewiele jest jeszcze opracowań o kolejnym pokoleniu, generacji Alfa.

Osoby urodzone na przełomie XX i XXI wieku dużo czasu spędzają w sieci, przy czym nie tylko odbierają, lecz przede wszystkim kreują treści internetowe. Co się z tym wiąże, w bardziej zaangażowany i zmediatyzowany sposób reagują na nurtujące je problemy – tak osobiste, jak i społeczne, kulturowe czy polityczne – dotyczące m.in. zdrowia psychicznego, równości (tożsamość genderowa i psychoseksualna, pochodzenie etniczne, niepełnosprawność), kryzysu demokracji czy katastrofy klimatycznej, o czym można przeczytać m.in. w raporcie *Poznaj polską generację Z* przygotowanym przez zespół Facebooka. Równolegle toczą się dyskusje na temat wpływu coraz to nowszych technologii na rozwój dzieci i młodzieży. Ów wpływ jak dotąd pozostaje jednak zbadany w niewielkim stopniu w kontekście kultury: jej odbierania, tworzenia, przekształcania, rewolucjonizowania, redefiniowania itd. Współautorzy

i współautorki najnowszego numeru *Dzieciństwa. Literatury i Kultury* podjęli się więc zadania częściowego wypełnienia tej luki badawczej.

Dział „Studia” niniejszego numeru otwierają rozważania Karola Jachymka na temat współczesnej debaty wokół praktyk medialnych młodych osób oraz dominujących w niej przeświadczeń o zagrożeniach płynących z kultury cyfrowej. Kwestię ambiwalentnych ocen zjawiska powszechnego korzystania przez dzieci i młodzież z technologii informacyjno-komunikacyjnych podjęła również Natalia Bednarska. Z kolei Katharina J. Rohlfing, Eugenia Wildt i Nils F. Tolksdorf zaprezentowali przegląd aktualnego stanu wiedzy na temat nauki języka poprzez media i technologię – włączając w to e-booki, gry komputerowe i długopisy cyfrowe – w okresie (wczesnego) dzieciństwa. Jadwiga Mik przedstawiła problematykę okołopandemicznych przemian na rynku literatury młodzieżowej w Polsce, zwracając uwagę m.in. na rozwój bookmediów, jak np. BookTok i Bookstagram, oraz pojawienie się na rynku książki polskich autorów i autorek z platformy Wattpad. Agnieszka Całek poddała natomiast analizie kwestię przenikania informacji z mediów społecznościowych do mediów profesjonalnych publikujących w internecie – na przykładzie sposobu relacjonowania #PandoraGate (afery pedofilskiej wśród polskich influencerów). W „Studiach” nie zabrakło też refleksji nad tekstami (pop)kultury. Piotr Prósinowski i Piotr Krzywdziński poświęcili uwagę tym, które ukazują mitologię klasyczną w zwierciadle współczesnych sposobów myślenia o queerowości i odmienności, z wykorzystaniem zróżnicowanych strategii wyrażania swojej tożsamości przez nowe generacje odbiorców (i twórców); zaprezentowana w artykule analiza koncentruje się na systemie RPG *Miasto mgły* stworzonym w 2017 roku przez Amíta Moshego dla Son of Oak Game Studio oraz grach wideo *Hades* Supergiant Games (2020) i *Stray Gods: The Roleplaying Musical* Summerfall Studios (2023). Rozważania nad kulturowymi konstruktami niernormatywnych tożsamości zaprezentowała również Anna Kobyłowska, która skupiła się na interseksjonalności queerowych postaci kobiecych w *Heartstopperze* (2019–) Alice Oseman – serii młodzieżowych powieści graficznych, która swoje początki miała w serwisach Tumblr i Tapas, gdzie przyciągnęła ogromną publiczność (ponad 50 milionów wyświetleń). Wreszcie, Dominika Elżbieta Psujek poddała analizie literacki obraz dorastania w świecie nowych technologii zawarty w powieści młodzieżowej Clémentine Beauvais *Pasztesy, do boju!* (2015), m.in. w kontekście zjawiska cyberprzemocy oraz procesu nabywania przez czytelniczki i czytelników w wieku nastoletnim kompetencji medialnych.

W dziale „Rozmowy” prezentujemy wywiad z Joanną Piekarską – prezeską Polskiej Sekcji IBBY (International Board on Books for Young People) [Międzynarodowej Izby ds. Książek dla Młodych]. Sekcja „Varia” zawiera rozważania

Mikołaja Głosa nad interpretacją mitu o Demeter i Korze-Persefonie w postfeministycznych retellingach new adult – powieściach *Neon Gods* (2021) Katee Robert oraz *Girl, Goddess, Queen* (2023) Bei Fitzgerald. Tom wieńczą refleksje Olgi Bukhiny w artykule recenzyjnym dotyczącym monografii wieloautorskiej *Storybook Worlds Made Real: Essays on the Places Inspired by Children's Narratives* (2022) pod redakcją Kathy Merlock Jackson i Marka I. Westa.

Dziękujemy Autorkom i Autorom za współtworzenie 11. numeru *Dzieciństwa. Literatury i Kultury* i serdecznie zapraszamy do lektury!